

Rapport
Commissie
liturgische ondersteuning (CLO)

voor de Synode van Deventer 2023

Inhoudsopgave

1.	Opdracht van de commissie	3
2.	Verslag activiteiten n.a.v. opdrachten GS Goes 2020/LV Zeewolde 2019	4
	2.1 Evaluatie YouTube-project [Opdracht 5f]	4
	2.2 Project 'Vieren in de kerk' [Opdrachten 5a en 5f]	4
	2.3 Participatie in de ISK [opdrachten 5b en 5c]	5
	2.4 Revisie NBV en overige werkzaamheden deputaten bijbelvertaling [opdrachten 5d en 5e]	5
	2.5 Overdracht Steunpunt Liturgie [opdracht 6]	6
	2.6 Overige activiteiten	7
3.	Veranderd aandachtsveld na contact met de regiegroep	8
	3.1 Generale regeling	8
	3.2 Vragen voor de viering van geloofsbelijdenis, doop, bevestiging ambtsdragers en huwelijk	8
	3.3 Voorstel: 'van leren naar vieren'	8
4.	Voorstel besluitteksten en nieuwe opdrachten	9
	4.1 Overwegingen vooraf	9
	4.2 Voorstel voor besluiten	9
5.	Samenstelling commissie	10

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Nederlandse Gereformeerde Kerken. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met de commissie ondersteuning synode via: cos@ngk.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1. Opdracht van de commissie

De Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken te Zeewolde (2019; in het vervolg: LV) en de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) te Goes (2020; in het vervolg GS) namen ten aanzien van een gezamenlijke commissie eredienst op 14 november 2020 het volgende besluit:

Acta GS Goes 2020 artikel 66

Besluit 5:

Gezamenlijk een commissie eredienst in te stellen en deze de volgende opdracht te geven:

- a. een bijdrage te leveren m.b.t. vragen over liturgie en eredienst, en daarbij te verwijzen naar al het materiaal dat al voorhanden is, naar het Praktijkcentrum voor wat betreft de toerusting en naar de Theologische Universiteit voor wat betreft de inhoudelijk-theologische vragen;
- b. te functioneren als adres voor nieuwe kerkliederen, nieuw werk te toetsen -waarbij gelet moet worden op liturgische bruikbaarheid, kwaliteit, bijbelse inhoud en een zo gevarieerd mogelijk liedrepertoire- en dit bij gunstige beoordeling onder de aandacht van de kerken te brengen;
- c. de actieve deelname aan de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied voort te zetten door een bestuurslid voor de ISK uit het midden van CE aan te wijzen en door deel te nemen aan de activiteiten die de ISK ontwikkelt op het gebied van het kerklied en liturgie;
- d. bij bijbelgenootschappen en andere instanties die actief betrokken zijn bij het uitgeven en (doen) vervaardigen van bijbelvertalingen in ons land, zich te presenteren als het adres waaraan men informatie over het onderwerp bijbelvertaling kan toezenden;
- e. contact te onderhouden met het Nederlands Bijbelgenootschap over de aangekondigde revisie van de NBV en daarvan rapport uit te brengen;
- f. de kwaliteitsbevordering op het gebied van liturgie, muziek en zang in de gemeenten te stimuleren;
- g. de kerken te adviseren over het gebruik van de juiste beamerpakketten en licenties.

Besluit 6:

de commissie eredienst de opdracht te geven ten aanzien van het Steunpunt Liturgie:

- a. de werkzaamheden van het Steunpunt Liturgie in de komende drie jaren af te bouwen;
- b. b. te zorgen voor een goede overdracht door taken en materiaal van het Steunpunt Liturgie onder te brengen bij de Theologische Universiteit en het Praktijkcentrum.

De commissie eredienst (in het vervolg: CLO, commissie liturgische ondersteuning) is met de uitwerking van deze opdrachten aan de slag gegaan. De wijze waarop wij deze opdrachten hebben opgepakt is te lezen in hoofdstuk 2 van dit verslag. De nadruk ligt daarbij op de werkzaamheden in de jaren 2021 en 2022.

In maart 2022 werd CLO benaderd door de regiegroep, die het verenigingsproces van NGK en GKv aanstuurt. Zij had als één van haar opdrachten:

Acta GS Goes 2020 artikel 110

Besluit 1:

- f. lever concepten aan van alle landelijke regelingen die nodig zijn voor het functioneren van het nieuwe kerkverband; maak daarbij gebruik van de inhoudelijke deskundigheid van de bestaande deputaatschappen en commissies.

Al snel werd duidelijk dat het streven was om voor 1 juli 2022 tot een landelijke regeling te komen voor liturgische teksten. Deze gerichte vraag was op dat moment voor de commissie nieuw en vanaf april 2022 heeft de focus van CLO daarom gelegen op het meedenken over de inhoud van deze regeling (namelijk Landelijke Regeling C8 liturgische formulieren).

Daarna is CLO begonnen met een eerste uitwerking van teksten waarom de regeling vraagt. Die uitwerking bestond uit concepten voor vragen die in de eredienst worden gesteld bij de geloofsbelijdenis, doop, bevestiging ambtsdragers en huwelijk en uit een brainstorm hoe de liturgieën/formulieren daaromheen eruit zouden kunnen zien. Het verslag van deze werkzaamheden staat in hoofdstuk 3.

2. Verslag activiteiten n.a.v. opdrachten GS Goes 2020/LV Zeewolde 2019

2.1 Evaluatie YouTube-project [Opdracht 5f]

Kort voor de vorige GS/LV voltooide CLO een pilot die was opgezet door de voormalige NGK-commissie kerklied. Er waren 4 filmpjes/tutorials gemaakt van liederen uit de bundel Hemelhoog, voorzien van een kwalitatief goede uitvoering en aanwijzingen voor de uitvoerende muzikanten. Deze filmpjes zijn te bekijken via YouTube (kanaal: Youtube Project voor Kerkbands).

Deze filmpjes zijn gepromoot via sociale media en via het Steunpunt Liturgie. Dit heeft echter niet tot veel nieuwe 'views' geleid. De teller bleef steken op ca. 150-200 'views' per lied. Via het netwerk van de commissieleden is gericht aan muziekteams om feedback gevraagd. Daaruit kreeg CLO terug dat de filmpjes niet waardevoller werden ervaren dan bijvoorbeeld filmpjes van Opwekking of Sela met uitsluitend een uitvoering, dus zonder muzikale aanwijzingen.

Een evaluerend gesprek met de projectleider, Zoya Verhave, maakte duidelijk dat het budget voor de pilot te laag was: dat het budget niet was overschreden had te maken met vele uren belangeloze inzet van de kartrekkers van de pilot. Zij gaven aan dit niet weer te kunnen en willen doen.

Samenvattend is de conclusie van CLO geweest dat er niet voldoende reden is om de pilot een vervolg te geven.

2.2 Project 'Vieren in de kerk' [Opdrachten 5a en 5f]

Na het besluit om de YouTube-pilot geen vervolg te geven (zie par. 2.1) heeft CLO zich bezonnen op de vraag hoe de kerken dan kunnen worden gediend op het gebied van liturgie. Die bezinning heeft uiteindelijk uitgemond in een project met de naam *Vieren in de kerk*. Het bestaat uit:

- een preek over liturgie (te houden door één van de predikanten uit CLO),
- materiaal voor een gemeentevond over liturgie, bestaande uit 2 presentaties/workshops,
- materiaal voor een liturgische wandeling door het kerkgebouw (inclusief een 'letterspeurtocht' voor kinderen).

Hoofddoelstelling van dit project is dat gemeenteleden komen tot een bewuster vieren van de liturgie. Daarvoor:

- ontdekken zij dat in de liturgie van hun gemeente allerlei elementen samenkomen: invulling, structuur/orde(ning), verticaliteit, horizontaliteit, tijd, eeuwigheid, etc.
- voeren zij het gesprek over de beleving van de liturgie van de gemeente.
- ontdekken en herkennen zij het grondpatroon 'komen/zijn/gaan' in de liturgie.
- (her)beleven zij de kerkruimte en de liturgische plekken daarin zintuigelijk

Leden van CLO hebben dit project proactief aangeboden aan en verzorgd in een tiental gemeentes. Omdat we (al eerder) merkten dat het promoten van ons materiaal niet onze sterkste kant is hebben we in 2022 contact gezocht met KerkPunt en de vraag gesteld of zij ons hierin kunnen ondersteunen. Als dit rapport wordt geschreven zijn we nog in gesprek over de vraag of CLO dit project wel

zelfstandig verzorgt of dat heel het project wordt 'overgedragen' aan KerkPunt. Dit zal mede afhangen van de nieuwe opdracht voor CLO.

2.3 Participatie in de ISK [opdrachten 5b en 5c]

Voor wat betreft de vertegenwoordiging in het bestuur van de ISK, waarvoor onze commissie liturgische ondersteuning door de synode de opdracht heeft gekregen, geldt dat het commissielid Arjan Wilschut die vertegenwoordiging op zich heeft genomen.

De afgelopen periode heeft zich gekenmerkt door het continueren van de aandacht voor het Liedboek 2013, o.a. door het organiseren van een Liedboekdag; voor het ontwikkelen en uitbrengen van de bundel Psalmen Anders, een liedbundel met 120 nieuwe psalmberijmingen; en voor de verdere ontwikkeling van het liedboekcompendium.

In het bestuur van de ISK zijn we tot de conclusies gekomen dat:

1. het model van het ISK eindig is, omdat de verkopen van het Liedboek afnemen, de licentiegelden voor de beampresentaties stabiliseren en de reserve vanwege eerdere liedboekverkopen grotendeels is besteed. Dat betekent dat we als bestuur op zoek zijn naar nieuwe bronnen van inkomsten. Omdat we verantwoordelijk zijn voor het ontwikkelen en promoten van het kwalitatief hoogstaande kerklied namens de deelnemende kerken, kijken we daarvoor naar twee bronnen:
 - Het uitbrengen van nieuwe liederen waarvan de bladmuziek kan worden gedownload tegen een kleine betaling, waarbij deze kleine betaling tegen een hoog volume voor nieuwe inkomsten kan zorgen.
 - We vragen de deelnemende kerken om aan de ontwikkeling en promotie van Liedboek, Psalmen Anders en liedboekcompendium en aan de ontwikkeling van nieuwe liederen een financiële bijdrage te leveren. Hierover volgt nog aanvullende informatie.
2. we met het Liedboek en Psalmen Anders goud in handen hebben voor wat betreft prachtige liederen die toepasbaar zijn in erediensten; en met het bijna afgeronde compendium (met veel filmpjes hoe liederen kunnen worden uitgevoerd) veel goede informatie over lied en toepassing. Deze goudmijn willen we verder ontsluiten door samen met een marketing- en communicatiebureau steeds meer de achterban te bereiken met wat er beschikbaar is en waaruit kan worden geput. Deze investering kan qua ontwikkeling van de plannen uit de reserves worden geput, terwijl de investering van de dagelijkse uitvoering uit de lopende begroting kan worden gefinancierd. Deze ontwikkeling moet het vliegwiel in beweging brengen, door een toename van omzet uit downloads van bladmuziek van nieuwe liederen en een stabilisering van de inkomstenstroom uit boeken en licenties voor de beamer. Daarmee hopen we steeds meer geld beschikbaar te krijgen voor intensievere communicatie, zodat de bekendheid van het Liedboek, Psalmen Anders en het compendium groter wordt en de toepassing groeit. Daarmee willen we invulling geven aan de opdracht van de gezamenlijke kerken om deze liederen te promoten.

Ook in de aankomende jaren zal vanuit de CLO een vertegenwoordiging zijn in het ISK, waarbij wordt meegedacht en meegewerkt aan deze ontwikkeling.

2.4 Revisie NBV en overige werkzaamheden deputaten bijbelvertaling [opdrachten 5d en 5e]

Op 13 oktober 2021 is de NBV21 gepresenteerd in de Grote Kerk te Den Haag. Het eerste exemplaar werd aangeboden aan zijne majesteit koning Willem Alexander. Een feestelijk programma omlijstte deze bijzondere gebeurtenis. Als leden van de commissie liturgische ondersteuning waren ds. Richard Vervoorn en ds. Marc ten Brink aanwezig. De laatste mocht als toen nog vertegenwoordiger van de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) een eerste uitgave van de NBV21 in ontvangst nemen.

Met de presentatie en de uitgave van de NBV21 kwam het project van de herziening van de NBV 2004 tot voltooiing. Een bijzonder project waarbij het Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap aan kerken en individuele personen ruimschoots gelegenheid bood mee te denken met de voorgenomen revisie. Zo werd vanuit de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) door deputaten eredienst een uitgebreid rapport ingediend met revisieverzoeken per Bijbelboek.

In contact met het Bijbelgenootschap en ook achteraf is gebleken dat alle revisieverzoeken grondig zijn bestudeerd en gewogen en daar waar ze voor het Bijbelgenootschap een meerwaarde bleken te bevatten ook zijn gehonoreerd in de uiteindelijke revisie. Het stemt dankbaar dat het Bijbelgenootschap zo zorgvuldig met de revisieverzoeken is omgegaan. Deputaten werd de gelegenheid geboden om onder embargo vooraf kennis te nemen van revisievoorstellen en bovendien was inzage in documenten op aanvraag mogelijk. Deze transparantie heeft CLO erg gewaardeerd en ook de vriendelijkheid waarmee de gesprekken hierover werden gevoerd.

Een uitgebreide verantwoording van de revisie van de NBV is te vinden in: Matthijs de Jong en Cor Hoogerwerf, *NBV21. De vertaalmethode toegelicht*.

Volgens eigen bevinding komt CLO tot de conclusie dat de NBV21 een grondige herziening van de NBV 2004 genoemd kan worden die op tal van punten een verbeterde vertaling heeft opgeleverd. Dat de NBV 2004 inmiddels door velen zowel voor persoonlijk als voor kerkelijk gebruik is vervangen door de NBV21 lijkt dit volop te onderstrepen.

Vóór een eenwording van onze kerken die per 1 mei 2023 een feit is geworden, was het gebruikelijk dat binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) wel en binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken niet een gezamenlijk besluit werd genomen over gebruik van Bijbelvertalingen in de eredienst. Wel werd in beide kerken al de NBV 2004 gebruikt. Omdat de NBV21 een herziening is van deze vertaling, is het logisch dat nu de NBV21 in gebruik is geraakt. Hierover dient volgens CLO geen aparte besluitvorming plaats te vinden. Uitgangspunt in de fusiekerk kan zijn dat het in de vrijheid van de kerken wordt gelaten welke vertaling van de Bijbel in de erediensten wordt gebruikt, waarbij ook de NBV21 van harte wordt aanbevolen.

In verband met het uitkomen van de NBV21 heeft CLO een tekst geschreven over de NBV21 in de liturgie. Deze tekst kan dienen als brochure voor de kerken. Deze brochure wordt nog nagestuurd.

2.5 Overdracht Steunpunt Liturgie [opdracht 6]

Aanleiding

De vorige synode heeft besloten de financiële middelen voor het in stand houden van het Steunpunt Liturgie te verminderen en naar nul te brengen. CLO had de opdracht om dit af te handelen en de arbeidsrechtelijke positie van de werknemer Anje de Heer invulling te geven. CLO heeft overwogen dat arbeidsrechtelijk de vraag boven zou komen wat wij als werkgever gedaan hebben om de positie te behouden, voordat overgegaan kan worden tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst. Ten tweede dat de afkoopregeling een financiële druk met zich mee zou kunnen brengen voor de kerken, omdat de werknemer een jaar of zes voor de pensioenleeftijd zou worden ontslagen en dit verplichtingen met zich mee brengt, terwijl daar dan geen waarde meer tegenover staat. Daarnaast en tenslotte hebben we overwogen dat het in het belang van de kerken zou zijn als zoveel mogelijk van de dienstverlening van het Steunpunt Liturgie in een nieuwe vorm wel beschikbaar zou blijven.

Vanuit deze drieslag heeft de commissie twee acties uitgezet:

1. We hebben de waarde van het Steunpunt op papier gezet en samen onderzocht op welke manier die waarde “te verwaarden valt”. Ofwel, zou er een mogelijkheid zijn om diensten van een

financiële waarde te voorzien, waardoor de dienstverlening in stand kan blijven, gedragen door andere financiële perspectieven.

2. We hebben om die reden en de multidisciplinaire aanpak van advies aan de kerken, waarbij liturgie een integraal onderdeel kan vormen, contact gezocht met KerkPunt, om het Steunpunt daar onder te brengen.

Uitvoering

Beide stappen zijn uitgevoerd. Met KerkPunt zijn constructieve gesprekken gevoerd. Dit heeft geresulteerd in het onderbrengen van het Steunpunt Liturgie bij KerkPunt. Daarbij is de multidisciplinaire aanpak gewaarborgd voor het KerkPunt, terwijl de kwalitatief hoogstaande dienstverlening van het Steunpunt Liturgie voor de kerken kan worden gecontinueerd. En dat tegelijk de positie van onze werknemster Anje de Heer gewaarborgd is op een manier die voor de kerken niet alleen kosten maar ook waarde oplevert. Aan het KerkPunt is gevraagd om de uitfasering vanwege pensioen van Anje vorm te geven.

De commissie liturgische ondersteuning (de opvolger van commissie eredienst) houdt jaarlijks contact met KerkPunt over liturgische thema's in onze kerken en het werk van Anje.

Resultaat

Wat ons betreft is daarmee maximaal invulling gegeven aan de verantwoordelijkheid die wij hadden als werkgever en voor de waarborging van de dienstverlening van het Steunpunt Liturgie voor de kerken. Menskracht en knowhow vanuit het voormalige Steunpunt zijn van toegevoegde waarde voor KerkPunt. Voor Anje de Heer geldt dat zij zich erg thuis voelt in haar nieuwe omgeving en met haar collega's.

Over de bijdrage van Anje binnen het KerkPunt, voor de status van het verwaarden en voor de continuering van de ondersteuning van de kerken door het Steunpunt Liturgie, schrijft Cors Visser namens het KerkPunt het volgende:

Liturgie binnen Kerkpunt (door Cors Visser)

KerkPunt wil lokale kerken dienen met inspiratie, advies en begeleiding op alle inhoudelijke terreinen waar kerk(leden) mee bezig zijn. Liturgie is daar een onderdeel van. Liturgie is één van de zes werkvelden van KerkPunt, naast diaconaat, jeugdwerk, leiding geven, missionair werk en pastoraat. Binnen gemeenten en KerkPunt zelf werken we aan samenwerking tussen de werkvelden.

De overgang van steunpunt Liturgie naar KerkPunt is niet een één op één kopie van het steunpunt. Er is een aantal zaken veranderd/zijn aan het veranderen:

- Advies en begeleiding rondom liturgie meer verwaarden (inzet op begeleiding);
- Producten van liturgie voor een bredere doelgroep (zowel voor klassiek gereformeerd tot meer evangelicaal). Dit levert ook meer omzet op.
- Input van Anje de Heer in projecten van KerkPunt (bijvoorbeeld rond het 40-dagenproject) waardoor er een kwaliteitsslag komt.
- We werken aan 'basis op orde' voor alle werkvelden, dus ook liturgie. Dit mondt uit in concrete diensten en producten die basaal zijn voor mensen met een taak rondom de liturgie.
- Twee collega's die samen met Anje de Heer verantwoordelijk zijn voor inhoud en breedte van het werkveld liturgie en de wisselwerking met andere werkvelden.

Als KerkPunt zijn we blij met de overgang van het steunpunt/Anje de Heer naar KerkPunt: het levert meer expertise op en meer eenduidigheid voor KerkPunt als adviesorganisatie voor de kerken.

Tegelijkertijd is ook de samenwerking met de commissie liturgische ondersteuning beter geworden.

2.6 Overige activiteiten

Een groot deel van afgelopen periode was het coronatijd. Heel veel kerken probeerden tegelijkertijd hetzelfde wiel uit te vinden als het ging om hoe je goed online kerkdiensten organiseert en in beeld

brengt. CLO en Steunpunt Liturgie hebben geprobeerd daarin te helpen met artikelen in Dienst, de Nieuwsbrief en op de website van het Steunpunt.

3. Veranderd aandachtsveld na contact met de regiegroep

In hoofdstuk 1 is al verwoord dat de commissie in maart 2022 door de regiegroep werd benaderd om mee te werken aan een landelijke regeling voor nieuwe formulieren.

3.1 Generale regeling

In overleg met de regiegroep is een regeling vastgesteld, welke inmiddels bekend is als Landelijke Regeling C8 liturgische formulieren. In die regeling is, behalve de meer algemene artikelen over de taak van de commissie liturgische ondersteuning (art.1) en ruimte voor variatie (art.2) een aantal artikelen opgenomen met vragen voor de viering van de doop, openbare geloofsbelijdenis, bevestiging ambtsdragers, bevestiging overige werkers en het huwelijk (art.3-7). Afgesloten wordt met een aanwijzing voor buitensluiting en terugkeer (art.8).

3.2 Vragen voor de viering van geloofsbelijdenis, doop, bevestiging ambtsdragers en huwelijk

Uit mailcontact met de regiegroep werd ons duidelijk dat met de vorming van een nieuw kerkverband de oude formulieren en vragen 'officieel' geen status meer hebben.

CLO is niet van mening dat dit meteen tot grote problemen zou leiden, omdat in het afgelopen decennium de praktijk is geworden dat er vrijheid werd geboden en genomen in het gebruik van de landelijk vastgestelde formulieren en vragen. Dat zal na een kerkelijke vereniging niet anders zijn. Tegelijk ligt er volgens CLO wel een 'momentum' om de liturgische vragen opnieuw te formuleren. CLO heeft een voorstel gedaan dat op 14 januari 2023 op de GS/LV is besproken en nogmaals besproken en ook vastgesteld op 11 maart. Zie [Regeling C8](#) bij de Kerkorde.

3.3 Voorstel: 'van leren naar vieren'

Het artikel waar regeling C8 mee opent formuleert als volgt: "De landelijke commissie liturgische ondersteuning (CLO) onderhoudt en publiceert in samenwerking met het KerkPunt *formulieren met liturgieën voor* [etc., cursivering door CE]:"

Het cursieve gedeelte is weloverwogen zo geformuleerd. GKv en NGK hebben beide het gebruik om rond de in de regeling genoemde liturgische hoogtepunten *formulieren* te gebruiken. CLO heeft nagedacht over de aard van de bestaande formulieren en de vraag of nieuwe formulieren misschien ook een kans bieden om een ander accent te leggen.

CLO overweegt het volgende:

- In de liturgie ontmoeten de levende God en de gemeente elkaar. God richt zich tot zijn gemeente en de gemeente richt zich tot haar Heer. Dat maakt het primaire 'adres' van de dingen die de gemeenteleden in een dienst doen de hemel.
- De liturg/voorganger is op sommige momenten de vertegenwoordiger van de gemeente bij God (bijvoorbeeld in de gebeden) en op sommige momenten de vertegenwoordiger van God bij de gemeente (bijvoorbeeld in de verkondiging).
- Het karakter van de formulieren is sterk cognitief. De nadruk ligt op onderwijs, oftewel: 'leren en uitleggen hoe het zit'. Nu is er niets mis met onderwijs, maar CLO vraagt zich af of de eredienst met de liturgie die gevierd wordt wel de plek is voor dat onderwijs. Onderwijs zou in onze ogen beter een plek kunnen hebben in de preek, de catechese, in een leerhuis of gemeente-avond, in materiaal voor kringen of in een notitie op de website van een kerk. In de liturgie zouden we liever de bijzondere momenten van geloofsbelijdenis, doop, bevestiging en huwelijk (alsook avondmaal, want daar spelen gelijke zaken) *vieren*. Dat wil zeggen: niet de gemeente onderwijzen, maar God danken en eren. En dat aspect meer tot uitdrukking laten komen rond de genoemde liturgische hoogtepunten. Daarvoor zijn de huidige formulieren minder geschikt.

- Daarom stellen we voor om in nieuwe formulieren de beweging te maken *van leren naar vieren*. Daarom spreken we liever over 'liturgieën' dan over 'formulieren'. We zouden graag zien dat rond de vragen een liturgie wordt gevierd waarin het primaire karakter ligt op het danken van God voor zijn gaven en heilsdaden. De commissie liturgische ondersteuning zou dit graag als kerntaak op zich nemen.
- Op aanvraag is de CLO al aan de slag gegaan met een liturgie voor een viering van de Maaltijd van de Heer waaraan ook kinderen deelnemen. We hopen dat we tegen de tijd dat dit rapport op de GS besproken wordt meer concreet materiaal kunnen laten zien.

4. Voorstel besluitteksten en nieuwe opdrachten

4.1 Overwegingen vooraf

Met het onderbrengen van SL bij KerkPunt is een nieuwe situatie ontstaan: niet langer vervult CLO de 'werkgeversrol' van het Steunpunt. Ook is er bij KerkPunt nu een eigen plek voor de toerusting en ondersteuning van gemeentes op het gebied van liturgie. Daarmee is een belangrijk deel van de opdrachten van CLO nu overlappend met de werkzaamheden van KerkPunt. CLO meent dat de vindbaarheid van KerkPunt beter is: uit contacten met KerkPunt blijkt dat zij al gevonden worden bij liturgische vragen. Om die reden denken wij dat de toerusting, ondersteuning en dienst aan de plaatselijke gemeentes bij KerkPunt kan komen te liggen en dat CLO met een kleinere opdracht af kan. Ons voorstel is om daarbij de uitwerking van de Landelijke Regeling als centrale speerpunt te kiezen. In de Kerkorde staat niets meer over wat er gezongen wordt in de kerkdiensten. Het zoeken en beoordelen van liederen was in het verleden een belangrijke taak voor de voorlopers van de CLO. Op de Generale Synode van Ede 2014 (GKv) werd de beoordeling van liederen voortaan aan de plaatselijke kerk toevertrouwd. Ook in de nieuwe opdracht nemen we geen taak op ons rond wat er gezongen wordt in de kerk. Tegelijk is het juist die heel concreet liturgische praktijk die in kerkelijke gemeentes soms vragen of discussie oproept. We willen als CLO daar wel op betrokken en bevroegbaar zijn. Vandaar dat we in de opdracht iets opgenomen hebben over advies geven.

4.2 Voorstel voor besluiten

Besluit 1:

De commissie liturgische ondersteuning decharge te verlenen.

Besluit 2:

Een commissie liturgische ondersteuning in te stellen en deze de volgende opdrachten te geven:

- a. Het uitwerken van Landelijke Regeling C8 door in samenwerking met Kerkpunt formulieren met liturgieën voor de volgende liturgische handelingen te publiceren en onderhouden:
 - a. doop van kinderen;
 - b. de doop op geloofsbelijdenis;
 - c. de viering van het avondmaal;
 - d. de openbare geloofsbelijdenis;
 - e. de bevestiging van een predikant;
 - f. de bevestiging van ouderlingen of diakenen;
 - g. de bevestiging van andere werkers in de kerk;
 - h. de bevestiging van een huwelijk;
 - i. de buitensluiting uit de gemeente;
 - j. de terugkeer na buitensluiting.
- b. Beschikbaar te zijn voor de kerken voor informatie en advies (gevraagd en ongevraagd) en als aanspreekpunt en klankbord bij liturgische vragen en ontwikkelingen; dit steeds in overleg met KerkPunt.

- c. De actieve deelname aan de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied voort te zetten door een bestuurslid voor de ISK uit het midden van CLO aan te wijzen en door deel te nemen aan de activiteiten die de ISK ontwikkelt op het gebied van het kerklied en liturgie.
- d. Bij bijbelgenootschappen en andere instanties die actief betrokken zijn bij het uitgeven en (doen) vervaardigen van bijbelvertalingen in ons land, zich te presenteren als het adres waaraan men informatie over het onderwerp bijbelvertaling kan toezenden.

Besluit 3:

CLO voor de komende periode van drie jaar voor reis- en vergaderkosten een budget te verlenen van:
€

[We gaan er vanuit dat CFB een goede inschatting kan maken van deze kosten. We hebben daar zelf niet alle gegevens voor.]

5. Samenstelling commissie

De commissie bestaat op dit moment uit:

De leden die blijven:

Gerard Nederveen

Jacco Steen

Arjan Wilschut

Arjan Wilschut blijft lid van CLO, maar met ISK-vertegenwoordiging als enige taak. We stellen daarom voor om CLO met één extra lid uit te breiden.

De volgende leden nemen afscheid:

(voormalig GKv) Jorrit Woudt, Marc ten Brink, Jeroen Sytsma (drie periodes gediend) en Louren Blijdorp (twee periodes gediend, maar benoemd in CKO);

(voormalig NGK) Jaco Weij (drie periodes gediend).

In totaal zoeken we dus vijf nieuwe leden voor CLO en een nieuw lid voor sectie Bijbelvertaling.